

ANUL XVI
Nr. 20 (577)
Sâmbătă
19 mai
1973
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Opera lui Tudor Arghezi

Spunem adesea despre marii artiști că sînt esențiali. Și, într-adevăr, sînt, deși nu în înțelesul comun. Creația exclude principiul imitabilității și a urma exemplului unui scriitor de elită înseamnă tocmai a scrie altfel, adică a înnoi, asemenea lui, scrisul. Din patetica rîvnă imitativă a exigențelor eminenței literare n-a scutit mai nimic, în schimb, explorînd, ca alți poezii Luceafărului, cu mijloace proprii, noi zone de sensibilitate, Arghezi a devenit „un nou Eminescu” — model pentru generațiile literare ulterioare. Prin ce? În ce sens este Tudor Arghezi un poet exemplar?

măsmă, chihlimbar, tîmbe, stelu, azur. Nimeni n-a răscolit straturile limbii cu îndrăzneala lui, nimeni n-a scos, ca el, din străfundurile obscure, pline de împurități ale graurilor tabu „frumuseți și prețuri” nesăbuite, nimeni n-a pus vreedată cuvintele de tot felul în altă de imprezvizibile relații, unind neobișnuitul suculent cu neobișnuitul scărpinător, termenul încercat de arime cu vocabula stichiluitoare, „Slova fîrîrîr”, cu „slova de foc”. Mai mult de cît oricare dintre poezii români, Tudor Arghezi a știut să caute — și a găsit-o — poezia oriunde în contemplație și în muncă, în frînîntările și extazul „psalmistului” și în răzvrătirea rohiilor pămîntului, în patimile cărnil și în zbuciumul intelectului, în cîntarea cultică și în „gratul cu îndemnuri pentru viață” a celor „cau” adunați printre plăvni sudorose muncii sutelor de ani”. Poetul Florilor de mucegai a descoperit zăcăminte de lirism în snovă anecdotică, discurs în faptul de senzație și în faptul divers, în ocară, injurie, blestem. A înscuit poezia în raportaj, în fabulă, în satiră, în pamflet, a înțeles poezia înseamnă să scrie în hîrțile prozel, sîntele fierbinte și glătibile. Fraza poetică se răsucesce, în cărțile lui Arghezi, asemenea serpiilor, nu numai „cînd se dîmbă”, dar și cînd se zvîrcolesc în înclăstarea luptei sau mîștii de jărătec, gramatica ei sfidează toate normele prestabilite, urmîndu-le pe acele ale mîștii suferite, avîndu-și în consecință un „mixu formativus” interior, apocal, am putea zice, o „entelhie” proprie. Schimbînd modul verbalului, făcîndu-și transiliv, poetul destăulează o „patimă cerească” ce „îi zvîcnește brațu” adjectivînd substantivale, vorbește de „picioare domnigăre”, de „lapte agurînd”, de o „mamă copilă și cîmîntă”; invențînd noi cuvinte, se referă la „treburile închinăciunii”, la „ciment”, se vrea „vraie bucurată”, pendulează între fire și „nefire”, suferă de a nu fi „descremenit” cu cîntecul „zava de granit”. Sintaxa e mereu dislocată: „Port în mine semnul, ca o cheazăle, / Că am semnul mare-al morții buturor”, „Al bănuț cu plătura-i pîlău, / Pe care odihnești, cu răchii”, „Numai, suflînța cerului, păcat, / Nu-i cu ea să turburi apa din Jordan” și așa mai departe.

TUDOR ARGHEZI inedit

Inscripție

Nu-i lîria, sîci la-nceput
Zăie sa le-am pierdut.
De-am fîrat în gen și schimă
Nu mi-a fost necaz și plîmă.
Intr-aceasta, amărit și moat
Am fîrat ce am putut.

1943

Pîtpalacul în griu

Poate îni îni pîmîc capacul,
Unde-i pîmîc și neglacul,
Pînă de culmei și de pui
Cu îni pîmîc îni.
Insi frumuse-i tot cad
De pe hîng și de nemad.
Rădăcina-i e-agropată
În țărînă depărtată.
Și-ar dori dia nou capacul
Să asculte pîtpalacul
Cîntînd în amurg prin griu
Lang în spice peste briu...

1943

Facsimil

Revoluția de la 1848 în Țările Române

Prin revoluție se înțelege, pe baza concepției materialiste a istoriei, răsturnarea în întregime a sistemului de putere existent și înlocuirea acestuia cu unul nou, care să asigure dezvoltarea economică și intelectuală a societății. Revoluția este rezultatul condițiilor materiale și spirituale noi ce se formează în sinul societății, ca urmare a dezvoltării forțelor de producție și a contradicțiilor dintre ele și relațiile de producție vechi, existente. Pe o anumită treaptă a dezvoltării lor, areni Karl Marx în lucrarea sa Contribuții la critica economiei politice, forțele de producție materiale ale societății intră în contradicție cu relațiile de producție existente, sau, ceea ce nu este decât expresia juridică a acestora din urmă, cu relațiile de proprietate în cadrul cărora ele s-au dezvoltat pînă atunci. Din forme ale dezvoltării forțelor de producție, aceste relații se transformă în căsuțe ale lor. Atunci, conchide Karl Marx, începe o epocă de revoluție socială. O dată cu schimbarea bazei economice are loc, mai încl sau mai repede, o revoluționare a întregii superstructuri.

„Aici, pe Cîmpia Libertății, așa cum spuneau revoluționarii de acum cinci pătrimi de veac, „dăm de știre tuturor” că poporul român este ferm angajat ca, în strînsă unitate — români, maghiari, germani și alte naționalități — să-și faurească viața și destinul, liber și independent, să edifice comunismul!”

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din cuvîntarea rostită la Marea adunare populară de la Blaj)

O carte monumentală

de patrie și de partidul ei comunist, într-o personificare simbolică: Omagiul tovarășului Nicolae Ceaușescu.

În aceste zile de mai, pline de înclerșuri umane și cetățenești, în care noțiunea de istorie și de progres completează și se armonizează cu sensul națiunii socialiste, o prezență editorială de zile mari, carte monumentală vine să exprime și să reprezinte sentimentul nostru de mîndrie și de dragoste față de patrie și de partidul ei comunist, într-o personificare simbolică: Omagiul tovarășului Nicolae Ceaușescu.

despre România în toate țările, ca acest Omagiu nu este numai consemnarea unui eveniment festiv, ci mult mai mult și anume transpunerea în formele tiparului a unei atitudini naționale și internaționale, prin care România își exprimă deschis conștiința despre sine și despre lume la timpul prezent, și la cuvîntul în privința viitorului ei, cu răspunderea și certitudinea duratei construcției și speranțelor ei.

Putîni scriitorii români au fost stăpîniți în aceeași măsură ca Arghezi de „sacra nemulțumire de sine” de a alt de acută și perseverentă ambiție a autodepășirii. Aceasta și este motenținea cea mai de pret pe care autorul Testamentului a lăsat-o posterității literare. Prin aceasta, îndeosebi, este Tudor Arghezi un scriitor exemplar.

Dumitru Micu

Mihnea Gheorghiu

Prof. Vasile Maciu

(Continuare în pag 7 a)

Posteritatea lui Argezei

Etosul efortului

Opera argezeană trece prin ceea ce am putea numi un purgatoriu al literelor. Ea a intrat de câțiva ani în conul de umbră care întindecă posteritatea celor mai mulți scriitori. Odată lăsată din eclipsa introductivă fatală, o operă este văzută într-o lumină nouă.

Desigur, nu situația lui Argezei în ierarhia literară este afectată, ci prezența sa. Recunoașterea care i se aduce, îndebșită, o întindecă pe treapta cea mai înaltă a literaturii române contemporane. Dar, oare, cunoașterea lucrării ca o prezentă de o intensitate similară? Nu, fără îndoială. Iar dacă nu este prezentă așa cum simțim și știm că ar merita-o, nu înseamnă aceasta o neputință a noastră de a descoperi canalele de comunicare cu o mare nostrum spirituală?

Cu douăzeci de ani în urmă, am început să explorez plină de adevăr a acestei mari literice. Timp de trei ani, am străbătut-o în lung și în lat, am coborât în adâncurile ei. Totul a pornit de la o exegeză a psalmilor argezieni, pentru ca cercetarea să se întindă asupra întregii opere, să devină un comentariu al acesteia. Mă întreb tot mai des, de ce nu reiau acum legătura cu universul cuterat atât de dat și de atât de sigură, nu înțelegem nici un fir de ață în această urmată? Căci, dacă motivul principal este următorul: nu mă mai satisfac formulele vechi ale criticii folosite de mine cu două decenii în urmă, după cum nu mă mulțumesc formulele niciunei critici practicate pe marginea operii lui Argezei. Se cere o mutație a „modelelor” acestei critici, după cum se cere o modificare a uneltelor de apropiere a ei.

Am vorbit despre această pre-înțimț experiență, intrucit o socot simpatomatică pentru o stare generală. Începem, cred, să simțim un fel de proastă conștiință, în raport cu poezia argezeană n-am izbutit să facem ceea ce trebuia să facem față de ea. Fiecare generație, fiecare epocă trebuie să-și merite poezii. A-1 merita pe Argezei înseamnă a

găsi acele căi de acces, acele modalități de exprimare, de formulare, acele valori și structuri, acele echivalențe prin care se ne putem apropia această operă, sau, altfel spus, prin care ea să devină pentru noi o prezență.

Și, înainte de toate, un gest elementar absolut necesar. Să edităm opera completă a poetului și prozatorului și publicistului. Îi vom redescoperi cu adevărat doar având în față noastră acele Opere omnia pe care puțin le vor citi, firește, în integralitatea lor, dar de care toți nu nevoim.

Așadar, dacă Argezei nu e suficient de prezent, e pentru că noi nu simțim încă de ajuns de „prezenți” înaintea lui și a operei lui.

Or, pentru a cuceri această prezență trebuie să te înscrii într-o orbită argezeană, să stabilești o filiație argezeană. „Cartea mea-1, fiule, o treaptă”. Testamentul lui Argezei amintind pe acela îndepărtat în timp, al Văcărescului, se adresează unui fir spiritual. Nodul strins al credințelor și necredințelor poetului, al laudelor și imprecățiilor sale se cerea transmis, pus între mână și mână. O pasune a predicatorului — fie și în pustie! — animă multe din cuvintele lui Argezei, dând o particulară vehemență altor mustarilor citi și obțurătorilor sale. În fond, însă, acestea sînt rare. Etosul subiacent al operei poetului este, înainte de toate, acela al efortului susținut dincolo de toate slăbiciunile firii, de orice restrîngere a istoriei. Etos al muncii, al virilității dirze, al datoriei împlinite sau al rodului. Estetica argezeană își are temeiurile în această triplă virtute.

N-am amintit acest etos subiacent al marelui meșteșugar decit ca pe un incitant al propriei noastre vrednicii. Se impune să-1 merităm pe Argezei.

Nicolae Balotă

Fribourg (1906)

Autoportret (Fribourg, ianuar 1906)

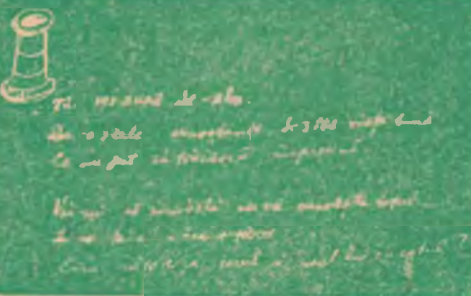
TUDOR ARGHEZI

inedit

*
*
*

Tu vei avea de-ales.
De-o parte cunoștința, de alta viața bună
Ce nu pot să trăiască împreună.

Ve! și că niciodată nu vei cunoaște totul —
Cine măsoară cerul și șesul lui cu cotul?

A dat cuvintelor de mîncare

Aflat acum în rîndul „marilor morți” (cum zicea cu o mălțoasă autoînduioșare însuși poetul), Tudor Argezei stîrnește azi nedumeriri cum ar fi: dacă el mai place contemporanilor, dacă poezia sa a rămas în memoria contemporanilor ca un moment de culme a literaturii noastre. Stridențele acestor întrebări aproape că te tulbură. Dar îndemnul repetat la meditație te face să gîndești că orice mare poet trebuie să dovedească chiar atunci, și mai ales atunci cînd nu există, într-un mod aproape miraculos, că opera singur arînd o viață ciudată trebuie să vădăsească cu limpezime peste toate îndoialile. Căci cititorul e bun, arhivan. Și sensibilitatea lui acoperă neapărat criticile, ea e ca mîgna lăptosă, trebuie să o atingă numai un fir interior ca să se deslește.

Iată, considerîndu-mă cititor, cum mă gîndesc la Argezei:

Pe cînd știm că alfabetul literaturii noastre se începe cu E (de la Eminescu) și chiar și celălalt alfabet prin simpatie cu al literaturii și în strînsă legătură, tot cu E fusese convins că începe, iată că în R apare o frîntură, cum se face în apa din fîină cînd îți aplici chipul peste ea, și vezi că deși n-a atins-o nimic decît imaginea cu un relief imaterial, observi că s-a micșorat cîra în apa limpede, că s-a înglîdit cîneva în litera E. Și aceasta ne face să spunem că E de la Eminescu nu mai este același E în care nu se oglîndește nimenei.

Poezia e viziune și exprimarea viziunii. La Tudor Argezei există un mare schimb între aceste două componente, dar expresia viziunii sale este atît de special strălucită încît se pierd din vedere aproape grandoarea viziunii și rămîne cu pregnanță și memorabilă exprimarea viziunii. Căci Argezei a hrănit expresia, a dat de mîncare cuvintelor din limba română, le-a dat dulțuri, alcooluri și eliziviri de verbe și substantive, a trînduri, arome și picanteții, strălucindu-le, încît expresia a devenit orbitoare ca bînzărea așmetului. Chiar dacă s-a desoperit că există o viteză mai mare decît a luminii (pe lingă cea a gîndului), chiar dacă a devenit telepatică, convorbirea cutanee, biocurenții și toate celelalte presupunse mijloace de comunicare vor detrona cuvîntul, și atunci, cine știe, poate tot gîndul va avea un singur mod de comunicare și judecarea de valoare a poeziei se va face pe bînzărea primară rămînd nesentită, chiar și atunci cînd cuvîntul nu fi sigur, cea mai rezistentă parte a biologiei umane, capabilă să supraînțeașcă prin încredințarea lui abstractă. Nu uităm în cuvînt și ne vedem chipul.

Tudor Argezei în limba română este un poet la care se dă examenul. Dacă ești poet român, neapărat trebuie să treci și pe la Argezei. El e un fel de fel de așmet în apa fel de cîntec în cîntec și cerește același pămint de orîndea ai șina, dar oricum și de el. Și trebuie să dai de el dacă vrei să treci mai departe. Trebuie să-1 treci acest tunel aurifer, sau să te întorci de la el și lacrima ta secretă să recunoască sincer că n-ai putut trece.

Gabriela Melinescu

Autoportret (Geneva, 1906-1910)

Lucașfăru

Privilegiul genului

Cei șase ani cîți au trecut de la moartea lui Tudor Argezei au însemnat oare un moment de eclipsă în receptarea operei sale de către critică și public? S-a produs oare un reflux în prețuirea sa, numele său a intrat într-un con de umbră? Ar fi greu să spunem da sau nu, deoarece semnele exterioare nu pledează pentru un răspuns afirmativ dat acestor întrebări. Ediția scrierilor sale continuă să apară deși ritmul a mai încetinit, volume de poezii regăsite au apărut în tiraje considerabile, deși — se pare — publicul nu mai vădește aceeași freneză în receptarea lor, din cînd în cînd revistele publice postume argeziene, iar confrății amintiri, Argezei n-a avut parte de „execuții” altfel de drastice și de răsunătoare precum Călinescu. Și totuși cum ar fi spus chiar poetul, nu avem oare sentimente unei distanțări în timp de un om și o operă care ne-au fost contemporane? Poetul, prozatorul, pamfletierul Argezei sînt respectați. Contribuția fiecăruia dintre ei nu e negată, dar nici apăsător subliniată sau îngroșată ca în ultimii ani ai vieții sale. Numele lui figurează printre marile nume ale literaturii române. Dar numele și opera lui nu mai atîrnă starea de entuziasm de pînă în pragul morții sale. O respectuoasă indiferență — face parcă simțită, venerabilă include din ce în ce mai mult factorul distanță. Argezei a trecut mai repede decît bănuim în constelația acelor clasici care strălucesc, dar nu dau lumină, ale căror raze — se crede — nu mai fertilizează o cultură.

Care sînt fie explicația? În primul rînd un sentiment de recul pe care posteritatea imediată îl are față de artiștii ce ne părăsesc nu numai în culmea gloriei, ci și copleșiți de glorie. Cînd Argezei a murit, în conștiința publicului și a criticii, el era mai înainte de toate o instituție.

Pe Lacul Lemn (1906-1910)

Poetul începea chiar din timpul vieții să aparțină istoriei literare și, deși în anii ce i-au precedat moartea, Argezei semnase cîteva (și nu puține) capodopere ale literii românești. Lirica argezeană de după 1955 — cuprinzînd și versuri ocazionale și versuri jubilate ce trădau o emoție juvenilă și o putere sinceră de a se bucura, o dorință declarată de a fi în pasul vremii — conține pagini care nu sînt cu nimic inferioare creației sale de dinainte de cel de al doilea război mondial. Am spune că unele — în care morbul pamfletar dispăre, în care sentimentul vieții și al morții se află la cumpăna seninătății oîmplesite și nu al disperării, în care sîmțurile apropiate treceri în nefiță apar fără însă a pulveriza nici vitalismul, nici încrederea în frînica creației — sînt superioare celor dinainte și încununează superlativ lirica sa. Dar în afara croniclelor cite s-au scris atunci, ultima parte a creației argeziene nu a mai făcut obiectul unor studii speciale care să urmărească și evoluția ei artistică nu numai mutațiile filosofice vădite în pamfletul liric 1907 și în poemul filosofic Cîntare omului. E drept că aceste creații argeziene au suscitat comentarii numeroase, cînti chiar, în monografiile destinate poetului ele au ocupat un spațiu abundent. Argezei a murit în plină glorie. Steaua lui s-a sfîrșit în apogeu.

Posteritatea lui Argezei nu este plină în clipa de față de concluzii. Interesant ar fi să descoperim de acum înainte permanențele argeziene și modernitatea operei lui. Femeșterile ei sînt mai mult în jurnalistică ne care, dacă a dus-o prin multe pagini pe culmea adeseori incomparabile ale genului, a ilustrat-o și în tributul pe care și plătește cotidianului. Dar poezia lui trebuia readusă în conștiința publicului prin acele ediții în care sensibilitatea și gustul omului de astăzi sînt pînă în evidență perenitatea unei creații care a avut privilegiul de a fi atinsă de aripa genului.

Un poet al existenței

Mai multe lucruri fac ca posteritatea lui Argezei să nu fie deloc una comună, și față de „cel mai mare poet român de la Eminescu încacare” să se aude voci care, cu o falsă înțelegere, să-i elogieze doar harul lingvistic. („Avea, fără îndoială, geniu, dar unul mai mult lingvistic” — spune cineva, cu superioră suficiență!)

Cum istoria unei literaturi se întocmește nu numai după dorințele și gusturile literare, ci și după faptele literare obiective, oricît de inexplicabile ar fi, se cîștina ca ele să fie cîștiate și preferate cu grijă, fără acea prejudecată care, vorba lui Călinescu, păzește ca un cîine” memoria marilor personalități.

În primul rînd, genul argezean este inimitabil și marele poet aduce cu sine o altă de profundă și singulară prefecere a limbajului și sensibilității poetice, încît e firesc ca în jurul său să domnească, un timp, un gol de aer. Epopeea unui Claudel, epopeea unui Sadoveanu n-au nici ele de pildă, urmări directe, constituindu-se ca semețe piscuri de stînc de unde nu se rostogolise nici o plîntă, nu izvorăta nici un firicel de apă. În această primărie, nici creatorii, nici următorii lor nu au vrea pînă Argezei însuși cînd se simtă, mai cu seamă în „Hore”, în „Buruient”, ajunge la... argezeanism. Asemenia manieră, a miniaturalului, ca și „oltemismul” (bătoasa așinare a puterii, provocarea la trîntă etc.) au produs, din păcate, imitatori de cuvinte și de atitudini neoae.

În al doilea rînd, față de un Bacovia, de exemplu, Argezei are o existență mai puțin „artistică”. Eminescu și poezii „Plumbului” sînt marile modele existențiale ale literii românești, propunerile ei de legendă — unul pentru romanticii, altul pentru modernii. Reținerile lui Argezei, fie în chinosa monahală, fie în domesticitatea „Măștișorului”, conturează o fire de înșingurat, îndrăgii cu anii în convingerile sale, în impermeabilitatea ei.

De fapt, Argezei își concurează, cu o excepțională poezie de senectute, propria posteritate, și în momentul cînd se pregădește vremea acelor și a influențelor, este, prin creație efectivă, cel mai mare poet al anilor 1956-1967. Astfel încît, trebuie să ne întrebăm, din nou, care este „momentul Argezei”?

G. Călinescu și piasează în jurul anului 1919: „Modernității. Sburătorul. Fenomenul argezeian”.

E. Lovinescu constată, în 1927, „întîrzierea valorificării poeziei argeziene”, și primește cauzele pe care le încearcă, într-o explicație, trece și faptul „de a nu fi întîmpinat o autoritate critică indiscutabilă, pentru a o împinge”. Ceea ce i-a lipsit, așadar, poeziei argeziene ca să concureze de la început „definitiv, publicul ar fi fost un... Maioreescu: „...dar nu adevăratul Maioreescu, care în momentul apariției „Litanilor” prefera poezia lui Cerna sau poezia sîmăndătorită, în genere, ci un Maioreescu evoluat, înțelegător și expresiei noi ce-și făcea trupție în cadrele literaturii române prin apariția poeziei lui Tudor Argezei.”

Tot pe seama vîitorului a pus „momentul argezeian” și de unul dintre cei mai recenți exegeți ai poetului care remarcă, pe bună dreptate, că „opera lui se tipărește integral de-abia sub ochii noștri” și că o astfel de cunoaștere totală e aptă de a produce sensibile surprize și mutații de interpretare.

Dar dacă toată lumea e de acord că Argezei a modelat „cu litera cea sfîntă” limbajul de azi al poeziei române, care este acest „Argezei al vîitorului”? Poetul „Psalmilor”? Poetul „Florilor de mușchi”? Autorul uneltor poezii de dragoste din „Versuri de seară”? În orice caz, seama cel mai bun al adîncirii explorării estetice a operei argeziene este descoperirea de noi accente în versuri, în genere, unilateral interpretate: originalitatea imaginației în „Florii de mușchi”, cartea cea mai tulburătoare a poetului, tensiunea spirituală din ignoratul cîntec „Spital”, elevația „ultimelor acorduri”, cu versuri din cea mai pură inspirație argezeană etc.

Pentru poezia de astăzi, însă, cînd miniaturalul, maniera, strălucirea cuvîntului o iau, de multe ori, înaltăne substanțiale, lecția lui Argezei rămîne de descifrat în aventura omului în univers (firește, nu numai din „Cîntare omului”), în înțelesurile ei existențiale, în mîrșirile și decăderile acestei aventuri, în patosul cîntărilor și al reconcilierii cu viața, în măreția tactică a creației celui care:

...la din pisc moroi
Și zămislește marea lui fantomă
De reverie, umbră și anamă,
Și o pogoară vie printre noi”.

Dan Cristea

Linii de influență

Problema influenței vreunui scriitor asupra unei epoci literare e una dintre cele mai curioase și, în același timp, mai greu de investigat. Se întîmplă ca un mare scriitor să exercite o influență limitată asupra altora; și se întîmplă ca acesta să fie sedus toamă de aspectele lui nesemnificative, ba chiar să extragă din el ceea ce constituie contrariul idealului artistic fundamental. Apoi, nu e dat întîlnim cazul marilor creatori care au exercitat o acțiune paralizantă, sau chiar au oferit impresia de copleșitor, de intangibil. Dacă genul este o sinteză și un punct de frînire a numeroase tendințe încheiate armonios, s-ar zice că influența pe care o poate exercita el e toamă în raport invers cu valoarea, căci experiența lui nu e convertibilă plenar, ci doar asimilată prin anumite sectoare.

Există scriitori și scrieri fără posteritate, sau cel puțin fără una imediată. Să ne gîndim la realizările de mare valoare ca Divina comedia a lui Dante sau la scrieri izolate cum e cazul literaturii noastre Tiganiasă de Buda-Deleanu. Sînt opere care n-au exercitat o influență pe măsura valorii lor, sau chiar n-au avut nici o influență.

Totdeauna există ceva negrăvit în felul în care e receptată o mare operă. Eminescu a acționat într-un fel asupra generației lirice, imediat următoare lui și poate nu în modul cel mai ferici, adevărata lui influență s-a făcut simțită profund într-o mare operă care a asimilat o rodnică abia odată cu Sadoveanu și Blaga, adevărata lui fi spirituală.

Acțiunea lui Argezei constituie un capitol de observații dintre cele mai interesante, și sub impresia acestei preocupări sau chiar îngrijorări, am scris cîteva pagini în eseul nostru Marelui Alpha, care au pîrut uoara un exagerat semnal de alarmă. Un scriitor poate acționa ca un șoc asupra conștiinței contemporanilor săi, dar mai apoi și o parte o îndelungă acțiune secundă. Timpul nu s-a spus ultimul cuvînt în ceea ce privește pe autorul Cuvîntelor potrivite, dar vîitorul lui e, firește, absolut imprezvizibil. Deocîndă se împoan cîteva constatări.

Dacă Argezei e un fenomen care a umfii și critica și cititorii, anumite spirite lucide, recunoscîndu-1 talentul, au pronunțat o serie de verdicte care-l precizau arie de influență dintru început. Impotriva acestora îbrăleanu a roștit un cuvînt de mare ecou, cînd a spus că după apariția lui Argezei s-a scris în literatura română altfel. Ce trebuie să înțelegem prin aceasta — că toți scriitorii români, sau cel mai important dintre ei, au primit undă binefăcătoare a acțiunii lui? Ar fi trebarea e cînd se stăruie „aparitia” lui, ca să-1 putem urmări în consecință influența? E sigur că pînă numai cu cîteva ani înainte de publicarea Cuvîntelor potrivite, poezia lui era aproape necunoscută dincolo de un cerc restrîns de admiratori. La data afirmării sale prin primul volum, cel mai important poezii ai epocii, de multe ori mai tineri

ca el: Bacovia, Minulescu, Pillat, Blaga, Adrian Maniu, ca să nu mai pomenim de Goga, Cerna, Iosif, și dăduseră din plin măsura talentului, erau la al doilea, al treilea sau al patrulea volum de versuri. Vine și Barbu scriseseră cele mai semnificative pagini ale lor. I-am putea atribui lui Argezei o influență corectivă a lui Lovinescu, drept „linii sale circula subteran, prin unele cercuri literare, pe unde ar fi putut exercita o influență, dar o afirmație în acest sens, fără dovezi precise, ar fi plină de riscuri.

Cînd Argezei a apărut la propriu vorbind, toți poezii numiți de noi mai sus erau niște personalități pe deplin constituite, care cel mult se întîlneau în anumite puncte cu poetul mai vîrstnic și cu alt de tardivă afirmare, dar nicîndu-mă n-au lăsat influența de el. La aceasta se mai adăugă ceva. La data acestor, extremismul formulelor poetice depășise cu mult poezia lui Argezei, nici una din mișcările de avangardă din epocă neputîndu-se revendica legitim de la ea. Argezei a apărut, după frumoasa caracterizare a lui Lovinescu, drept „Sinteza poeziei modernizate și tradiționale”, dar oricît de mare ar fi importanța lui artistică, și pe acest teren el urmează o cale comună cu alți scriitori care reprezintă și el niște momente de sinteză a inovației și tradiției în lirică. Și nu putem spune că un Adrian Maniu sau un Ion Pillat, ca să nu mai pomenim de Vineș sau de Blaga, au așteptat exemplul lui Argezei; procesul a fost la el firesc și, de altminteri anterior unui posibil model argezeian.

Vechi turn de cetate în Fribourg, 1905

Alexandru George

Valeriu Răpeanu

Epistolă către Corinthiana

Din solitarul porumbel călător s-a desprins umbrele, o parasută, da, un fulg plâmbin, neversimil puf de pădăie...

Eu n'zadar eul meu de semnează, ori nu semnează această alarmă, acest apel.

Pășările de Aristofan

După ce am alungat stoluri de vrăbii ajunse, peste noapte, prea zgâmbii, deschis-am uşile, vreaşte: Cine sîntei voi?...

Fiul operii sale

Un plop, un plop, fie-vă milă de romanul meu, un plop daţi-mi pentru capitolul ultim, acel capitol...

am să te spui ciitorilor în stele, fideliilor mei, astrologilor, caldemilor...

Monos

Cimpla de os este aici, în adăie, la discreţia mea. Si-mi spune cimpla: stăpîne, stăpîne...

mănoasa pomână cerească, helugul nahabilor: o cimplă de os în adăie, asternutul de os...

În clar de pădure, drept ochii grazaivi. Pe faţa fierbinte, în şantul obrazului, o albă ca spuma năframă...

Gavriilas potolii, făcînd abstracţie de furia ce-l înălţă. Pe măsura era, bilget de la Baci! Rămînea în hîrădiul Eu şi cu Vlase...

Un braţ aplecat deasupra apei sau altul înfipit în versant ca un cui, îi amintea de-o machetă din gips. Aceşti copaci mindri „ca brazil”...

Oameni înşişi încremîni în mişcările de zigzag. Cum cei doi băieţi se priviră humaci, înstrăinaţi. Numai liniştea mărească a văii unise într-o singură acţiune...

Alexandru Hagi-Duvan amurgul

Era pe tineră şi azeale colora zăpada în roşu, când am ajuns în accepţie de cămă şi am început să ne simţim mai în siguranţă. Aveam de coborît o colină şi apoi de tăiat drum printre pădurice de brazi tineri...

— De ce-ţi tremură minile? L-am întrebat într-o doară. — E Parkinson. — Ce? — Parkinson. O boală! Şi tălăl meu a avut-o şi bunicul. M-am simţit nu ştiu cum şi o clipă...

Elvepo (1906-1910)

— Ce vă spune el să-mi daţi... ceai?... Acum rise cu adevărat, fără a-şi clinti ceafa teapănă. — Costache, strigă Die. Vino-neoace!

Acum, lată, descoperirea o „fata” necunoscută a acestora. Baci şi Vlase îl părăsiseră în momentele cele mai grele, nu rezistaseră. Pesemne, îi chemase pe amîndoi dorul de nevestă şi de copii.

— Nu, nici unchiul tău, nici Baci şi nici Vlase n-ar fi putut face această minune pe care o văzurăm spuse încă Gavriilas. Există oameni despre care nu ştiu nimic. — Da, dar n-am înţeles că-i sîntei amîndoi nepoţi.

— Am oprit în faţa uşii, am scos schiurile şi le-am aprijit de perete. Am intrat tropîind, scuturîndu-ne zăpada de pe bocanci. Înăuntru era cald, mirosea de mîncare şi lemne arse.

— Degeaba, nu ai dreptate, i-am răspuns. Uite, luăm două pahare. Am pus paharele alături. Tu spui că paharul din stînga e mai bun, eu spun că e cel din dreapta. De unde de unde tu care? De ce nu sînt la fel de bune, spre exemplu?...

Henri Catargi

Dacă unii interpretează, poate abuziv, cuvintele lui Horatius „Ut pictura poesis erit” în sensul că poezia e asemeni picturii, se poate spune că poezia și poezia implică un iz de poezie. Cert e că unii pictori (și Henri Catargi face parte dintre aceștia) dau lucrurilor lor o nuanță sensibilă de poezie.

Pinzele de astăzi ale pictorului Catargi sînt expresia unei viziuni totodată picturale și poetice care a ajuns la plinătatea ei spirituală estetică. Au fost și sînt filosofi care au afirmat sus și tare că munca e un biostem. Au fost însă și sînt filosofi — ca și marea multime a traditorilor celebri cum și anonimi, creatori de istorie — pentru care munca e cale sigură spre adevăr și exaltante bucurii, spre revelații.

O certă bucurie artistică ne-a prilejuit actuala expoziție de pictură a lui Henri Catargi de la sala Dalles. Acest pictor, pe lângă puținii rămași dintr-o măiestrie generație care a dat strălucire artei picturale românești — a muncit fără preget, transmutînd munca în bucurie creatoare, și incorporînd-o într-o operă fascinantă. Viziunile odată atelierului lui Henri Catargi și exprimîndu-mi entuziasmul în fața citorva tablouri proaspăt finite, maestrul mi-a detălmănit cu bîrbantă și blînd, prietenos și cald, secretul perfecțiunii atîns: „Asta înseamnă zeci și

zeci de ani de pictură”. De muncă pasională și tenace, fără deosemeni în această privință ce declară, cu o înțeleptă modestie, pictorul: „Întîind meseria mea, pot spune că am încercat mult (poate nu destul în tinerețe) și azi datorez tocmai meseriei o mare recunoștință pentru ajutorul spiritual pe care îl găsești de zi în atelier. Am încercat la rîndul meu să aduc o cărmămidă (nu am mai multe pretenții) edificiului artei noastre, alături de alții mult mai mari care au știut să ne lase o moștenire demnă de ce a făcut întru român în timpul secolelor”.

Cîntăreț prin culoare al unui echilibru spiritual ce nu exclude lirismul expansiv și irizația melancolică, Henri Catargi îmbracă, după o formulă personală, realismul cu clasicismul și cu un anumit modernism decantat, purificat de elemente creatoare. Unele afinități cu arta lui Cezanne și a lui Pallady, cu care de altfel Catargi a fost în prietenie, nu reprezintă decît simple particularități în viziunea, cu accente alt de caracteristic proprii, a lui Henri Catargi. Pictura înseamnă la el dispune și se înclină fără să se superficializeze, te reține și te fascinează ca o simfonie a culorilor, ca o sonorizare plastică, le umple de acea subtilă alegrețe cu ecouri în adîncime, ca atunci cînd ascuți vren sonată sau simfonie lui Cesar Franck.

Subiectivitatea pictorului irumpe în plină realitate, fără s-o turbure și s-o desfigureze pe aceasta. Artă lui Catargi e mătăsoasă, catifelată, degajînd seninătate și subțirime spirituală.

„Căpîte de fin”. Drum la Văratec, Agapia sau Cîmpulung ori Odobești. „Case la Vîrteșcoiu”. „Drum în sat” sau „Curătură”. „Case cu sălcii”. „Stradă la Bălcești” sînt cîteva din lucrările ce redau minunția peisajului românesc. În tonalități domoale, calde, învăltoase, compozițiile acestora reflectă nestrict, iradiant, realitatea cotidiană. Liniile sînt uneori estompate, culorile — fără să fie ipătoare, violente — înfățișînd cu intensitate formele.

E o pictură exaltantă a naturii ca și a omului, parcă integrat ei însuși deplin în natură. Maestrul Catargi se găsește pe linia marilor tradiții ale picturii românești. Înălțîndu-se, pe lângă Henri Catargi, înălțîndu-se și prin țări străine, înălțîndu-se în pinzele sale vederi din Franța, Portugalia, Spania, Italia, Grecia. În afară de peisaj preferința pictorului se îndreaptă spre natura statară în tot ce face pictorul, acesta — unii din cei mari pe care-i areva astăzi — vedește un joc subtil al nuanțelor, un coerenț rafinat pictural.

Jacques Zambaccian

FILM

Imagini în acvaforte

Care imagineare merge în paralel cu evoluția sa ca artist și ca om? Este o întrebare care se pune în legătură cu evoluția sa ca om și ca artist. Este o întrebare care se pune în legătură cu evoluția sa ca om și ca artist.

„Cineva încearcă să surprindă în acvaforte ceea ce vede și simte în jurul său. Este o artă care se dezvoltă în paralel cu evoluția sa ca om și ca artist. Este o artă care se dezvoltă în paralel cu evoluția sa ca om și ca artist.”

„Cineva încearcă să surprindă în acvaforte ceea ce vede și simte în jurul său. Este o artă care se dezvoltă în paralel cu evoluția sa ca om și ca artist. Este o artă care se dezvoltă în paralel cu evoluția sa ca om și ca artist.”

„Cineva încearcă să surprindă în acvaforte ceea ce vede și simte în jurul său. Este o artă care se dezvoltă în paralel cu evoluția sa ca om și ca artist. Este o artă care se dezvoltă în paralel cu evoluția sa ca om și ca artist.”

Romulus Rusan

Intr-un film despre sport, Constantin Vaeni a avut ideea grozavă să renunțe la scor. Aparatul de filmat a fost așezat într-un unghi din care s-a văzut tabela de marcat. El a fost așezat într-un unghi din care s-a văzut numai oameni. Sportul a fost descompus în stări: starea rece numită Smit; starea fierbinte, numită Năstase; starea patetică, numită Ion Tiriac; și starea frenetică, numită public și starea de dubiu, numită arbitru principal. În varianta Vaeni, „Cupa Davis” n-a fost o întrecere sportivă cu miză, ci a fost o întimplare „de oameni” văzută de aproape, o poveste sentimentală cu introducere, punct culminant și deznădămint. Pelicula cinematografică n-a înregistrat concursul ci psihologia indivizilor angajați în concurs. Jucătorii au fost un fel de actori care în loc să-i joace pe alții s-au jucat chiar pe ei. Propria lor fanatică muncă. Propriul lor tandru devotament. Încet speranța, ambiția, încordarea, efortul, bucuria, tristețea, aceste fețe abstracte ale chipului omeneș s-au lăsat fotografiate, au avut dimensiune și formă, ochiul aparatului de filmat a prins chiar starea de spirit.

Filmul a fost un excelent reportaj. S-a demonstrat forța obiectivă a aparatului de filmat în comparație cu slăbiciunea subiectivă a ochiului omeneș. S-au înregistrat absolut toate amănuntele semnificative. Absolut toate detaliile pregnante. S-au găsit toate punctele de vedere din care o întimplare știută poate deveni un fapt special.

Și trebuie remarcat economia filmului, marea lui densitate emoțională, valoarea montajului. Nici n-a fost nevoie de vorbe. Detaliul cinematografic a spus în mod clar ceea ce trebuia spus. Detaliul expresiv, care au vorbit de la sine și, astfel, legenda a devenit o prison.

Despre filmul lui Constantin Vaeni a fost, mai ales, un poem. Un cîntec despre teritoriile sublime în care oamenii se încercă prin ce au mai bun. Imaginile dramatice în care tenisiștii devenise un echilibru fragil pe pămînt, n-ar fi ieșit niciodată-n lumină dacă regișorul, primul, el însuși, n-ar fi ieșit dintr-un Cable Hugh. Balada lui, și frumoasă, și tristă, este un cîntec nostalgic despre izvoarele cu apă vie pe care le căutăm.

Sânziana Pop

TEATRU Războiul vacii

Literatura pe care ne-o propune Roger Avermaet — critic de artă, esait, romancier, istoricograf, poet și multe altele încă — în momentul de față este „Războiul vacii” (turneu Teatrului de Nord Satu-Mare) suferă de toate metehnele unui academism cu plastron, frac, jehon și biocelulele, palme academice, iar ca unică excepție față de obiceiurile noastre, înlocuind în loc de spectacol artistic cu reacții slabi. S-a spus, că privește războiul iscat acum șapte sute de ani de vaca flamingă este prea particular pentru a putea susține o arborată simbolică.

În răminem deci recunosători regișorului Al. Teodorescu pentru că în locul a două ore de pletis și de motuială estetică ne-a oferit cu un tineresc eian un spectacol dinamic, spiritual, de o efervescentă fantezie, în care invențiile, trovavalleurile, gagurile s-au succedat într-un ritm impetuos, născîndu-se unele dintr-altele printr-un fel de sciziparitate artistică, chiar dacă pe ici, pe colo, am recunoscut unele lucruri făcute frecvent în strălucite, ceea ce nu e eluși și puțin sădieră. Deși în textul în sensul cel mai favorabil, spectacolul lui Al. Teodorescu a ilustrat mult mai energie și mai concludent haosul demențial și grotesc al războiului.

Bazat pe mișcare acrobatică și vocilizări exacerbate ar fi cerut

totuși un pic de clemență din partea scenografului care, îmbrăcîndu-l pe actorii săi în fel de costume care au fost interpretate în care au fost înlocuit tot timpul. Spre lauda lor, actorii mai vîrstnici și-au dat toată ostentia să țină pasul cu cei tineri, supunîndu-se la fel de decilii (cu osecare capul) în fel de sprinteni ca și aceștia, exigențele regișorului. Cum era și de așteptat, noua generație reprezentată de Petre Moraru și Ion Haiduc, a fost la înalțime, biruind cu deosebită înțelegere Remarcabile tinuta scenică, demnă de o castellană medievală și împedează sonoritate a glasului Virginiei Rogin ca și zelozăa vivacitate și dramatismul Corneliu Bloos. Nu trebuie trecut cu vederea nici contribuția lui Nae Nicolae și Al. Mitea, a Viorelă Suceu și Ancă Pandrea, a lui Petra Panait, Costin Popescu, Romeo Mugeanu. Decorul lui George Conila, cu excepția fundalului încreștat și inexpressiv, destul de nostim și de original.

Ovidiu Constantinescu

Interviu lapidar

— Am învățat de la tine un lucru foarte prețios, Ion Caracimbu: poezia este prin ea însăși un spectacol-labirint prin care, chiar dacă știi drumul e bine cîteodată să te lași condus de un altul, chemat pentru asta. Tu ești dintre cei dăruți cu ghemul Ariadnei...

— Mi se întîmplă ori de cîte ori să spun că în funcția de reacția celor care mă ascultă, în texte pe care le cunosc de mult și pe care le bănuiesc definitiv așezate într-o anumită ordine, în viața mea. Poezia este un fluid magice prin care distanța dintre tine, cel de pe scenă și ceilalți, dispăre, așa încît în cele din urmă a recitalul devine, sau trebuie să devină un fel de a citi împreună, de a avea împreună, actor și spectatorii, revelații asupra unor versuri mai vechi sau mai noi. În cerc de fiecare dată să ai teac cu ochii lucizi ai generației mele. Cîștigul este că mi sînt singur la lectură și fiindcă meseria mea o înghit, înțeleg să fac și pe alții participanți la emoția mea. Nu este în asta numai un joc la pasiunilor, ci și o datorie. Apem o foarte bună școală de poezie care trebuie să aibă și pe următorii în slujba publicului. Inseamnă a-ți facilita înțelegerea, a-ți propune, în felul tău, înec un drum spre adevăratele valori. Deogații de mania teatrală a convenției clasice, un recital de poezie poate fi ocrind o călătorie în vis pe care a facem lanțată în numele frumuseții, al adevărului și al artei.

— În ce fel își este utilă în teatru această constantă convietuire cu poezia?

— În teatru, nu trebuie să fii preocupat de rostirea cuvintelor, ele acoperă un domeniu foarte restrîns de semnificații. Un personaj trebuie să înceapă să existe înainte de a avea primul cuvînt. Pentru un actor, îndărătul cuvintelor țîl dă numai poezia. Patru-cinci versuri, care nu conțin în ele însele un înfînt, reconstruiește o călătorie și ale sensibilității proprii, dau acel înfînt. Esta obligatoriu pentru actor să îmbogățească cu simboluri noi cuvintele, să facă din gesturi un limbaj, o modalitate în plus de expresie în funcție de propria concepție despre rol și de concepția de ansamblu a spectacolului. Or, nu sînt un alt exercițiu mai util, mai plăcut și mai bogat pentru o astfel de încercare decît poezia.

Radu Dumitru

Doina Berchină

OPINII DE MELOMAN

Recomandări

Prin rîndurile de față noi stinge două probleme importante și prin la înveci pianistii și solistii din școlile de muzică bucureștene și a discipolilor la repertoriul simfonic și solistic. Una în cercuțarii și competiții au fost satisfăcîtoare în parte de prezentarea pianistilor nostri de cîntec (mai pe Tudor Dumitrescu, Andrei Tănăsescu, Ion Jolei, Prasină Mihaela Bănică, Mădălina Tănăsescu, Valeriu, Prasină Roxana Lasdr), altele s-au prezentat în discursuri atunci cînd prin discuții particulare și aserții, am făcut altora dintre cei mai patis concordanți un control al materiei lor de studiu. Am ezimat la posibilităților tehnice. Aproape la toți ar reserșat înaintea unui sistem gradat de rezoluție a discipolilor sau pasaje, precum și recunoașterea gîrlă lor. De altfel, care educă muzicalele elăstare solistice nu se pot transforma în meditații. Poate că o parte din eud cadă și pe eludarea din programele școlare a a serie de studii considerate astăzi retușite, dar care în trecut formau totuși pianistii ca: Anton Rubinstein, Zoltan Thalberg, Teresa Carreno, Brahmsianer. Piese Ultimea mea creștea cînd aflam că școlarii așezau la podiumul de concert habar n-avea de a ezecuta o gamelor în duble șezte și duble terțe, de simfonice-uri, de studii ornamentale, de tehnica pedalei și a octavelor. Nici unul nu cunște de Beethoven, Dornig sau Krause. Piesele se lucrează fără a se ataca așezînd rezistent al greutăților exprimate în ele. Mă înțeleg însă în care magazin de muzică s-ar cînta cîntecul și cumpără aceste exerciții învechite, înșis dec. uz. dar de o extremă utilitate? Deșis astăzi există procedee avansate și mai alere rapide de rezoluție a unor relative virtuozități, fără însă ca muzicistul să așeză ad se poată lăuda că are o tehnică perfectă completă. Acesta e și motivul pentru care în l'et absolută de conservator are un repertoriu cu un prag greu de trecut. N-am auzit pe nici un tînar pianist vorbindu-mi despre studiile de Ernst Dohnanyi, Glasunov, Saint Săens. Tot auzi de muzicistii studiile de Moscheles, Novakarsky, Saver Hăde, sîntate cu toate în grupa comunistă de dirigibili. Schumann laudă cu drept cuvînt prezidiul și Paganini de Mendelsohn Bartholdy pentru bogăția lor concertelor romantice. Le cîntă astăzi cîntec? Despre pianistii generației trecute numai Ovidiu Drămbău, cercuș Lezhinka de Liapinov și nici un pianist din țară se ar al prezentului nu interpretează Islamey de Mihail Balakirev. Sînt din ce în ce mai puștii cercușitori cari vîscolesc prin anticariate, și ele tot mai aduce în repertoriul epuizat după cum magistra Mărica a paserilor clasici și moderni. Hăde și acris îl concerte pentru pian. Doar unul singur circula și el de așezat de altfel ca și lucrările lui Faure, Scriban, Rameau, Debussy, și Ravel. Sistem încă departe de prima audifia a „Procedurii panathenice” pentru clasă și orchestră de Richard Strauss a frumozăi piese în stil de jazz „Rio Grande” Ramină obiectiv, chiar mîngîștii noștri de largă circulație suferă de o inexplicabilă lenă de primenire a repertoriului. Îl zăncănu cu greu din Brahms, Liszt, Grieg, Chopin, Schumann. Am fi curioși să auzim cîntat de marea pianist Valentin Gheorghiu Capriccio de Stravinski, piată cu multe așezări de Hădurele lui Ciaikovski și modelat după concertele de pian ale romanticului Carl Maria von Weber. Orchestrele simfonice se situează și ele pe un anumit plan de inerție. Avem datorită s-a cunoaștem muzica popoarelor prietene. Pușinii auditori cunosc pe Niels Gade, compozitorul Danemarcei. Numele acestui creator e format din literele cîntecului de vioară (sol, re, la, mi) în notația germană: G.A.D.E., ca și Bach (și be mol la, do, si). Muzica lui Gade cu mult Schubert și Mendelsohn îndăntur evocă în uvertura „Ecouri din Ossia” farmecul pădurilor daneze. Gade are în lucrările lui un specific, noric prin care a dat tonul inaugurat al școlii naționale din țară ca și Eduard Grieg, cîntor al muzicii norvegice. Ar fi de dorit să cunoaștem „Cîntecul popular al Spaniei” de Grandnoy, orchestrate de Rafael Ferrer. Intermezzo din „Goyescas” sau uvertura Toamna de Grieg. Cineva ar putea surida cu dispreț: n-are nici un rost să le programăm, nu-s capodopere. Dar cîte lucrări aproximative nu umplu etagiunile noastre simfonice? Trebuie să ne bucurăm și de științieri, nu numai de lumina soarelui! Mă reîntore la pianistii ca să reamintesc că Chopin a mai scris în afară de cele două concerte și „Variatîni pe o temă din Don Juan” pentru pian și orchestră, precum și un rondo strălucitor „Kraikovak”. S-ar cere abordate și alte două concerte pentru pian de Weber (da maior și mi bemol) cu nimic mai prejos decît concertele de Saint Săens, atît de istovite de gîta solistică.

Virgil Gheorghiu

Costin Cazaban

SPORT O idilă mai veche

Intre cele patru echipe bucureștene există o dragoste veche. Acest amor s-a înfiripat cu ani în urmă, cînd soarta a făcut ca ele să trăiască sub același acoperș în prima divizie. A fost cum s-ar spune, o dragoste fulgerătoare. Întîlnirile lor sînt de cele mai multe ori pătîmase, cu toate că au trecut atîția ani de cînd s-au văzut prima oară. Faptul nu trebuie să mire pe nimeni, deoarece în general pentru marile iubiri timpul nu contează, nu lasă urme. Au existat și bucurii și suferințe.

De exemplu Progresul, denumită și echipa bancarilor, s-a rîlnat și a decăzut (din A în B) în bună parte tocmai datorită acestor întîlniri. Este adevărat însă că locul lăsat liber a fost repede ocupat de o altă bucureșleană, de Sportul Studentesc, echipă mai tinără, ambițioasă, pusă pe carieră. Și în felul acesta au rămas tot patul. Loviturile cele mai mari nu le-au primit de la cei depărtați ci tocmai de la cei apropiați și dragi.

Cînd una dintre ele trebuia să ajungă în frunte, apărea un vecin și-l dădea lovitura de grație. Așa cum s-a întîmplat anul acesta. Pentru Dinamo meciul cu Rapid reprezenta jumătate de campionat. O victorie o apropia foarte mult de titlul de campionat. Toate șansele erau de partea ei. Pînă la

meciul cu pricina din Giulești de-abia își trăgea sufletul, cu un picior era în aer și cu celălalt pe marginea prăpastiei.

Cum a apărut însă la orizont meciul cu vechea sa dragoste, Rapidul și-a schimbat înfățișarea. I-au dispărut ridurile, forțele s-au înzecit, jucătorii accidentați s-au îndrăvenit ca prin farmec. Și ca atare au realizat un joc extraordinar. De multă vreme nu s-a mai văzut o asemenea partidă pe terenurile noastre. Și pentru că totul s'a felie rotund cel mai bun jucător din echipa învingătoare au fost fostii dinamoviști, Boc și Dumitriu. (Pe Răducanu nu l-am mai pus la socoteală, el n-a fost pe teren și a zburat pur și simplu deasupra lui tot timpul meciului).

Nici dinamoviștii n-au jucat slab, dar probabil victoria lor nu ar fi însemnat o catastrofă pentru adversarii și, ca atare, nu au obținut-o. Ei n-au avut în echipă trei jucători de talia celor amintiți mai înainte. Dumitriu îl în special a făcut tot jocul. În ceea ce-l privește credem că selecționarea în lotul reprezentativ se impune.

Motivul vîrstei nu are acoperire în cazul său. Dacă Tarălungă debutează în națională la 28 de ani nu vîd de acest jucător excepțional care este Nicu Dumitriu (doar cu doi ani mai mult) nu ar putea fi convocat. O repriză jucată de el echivalează cit două meciuri de ale lui Troi, Tarălungă și Marcu la un loc. Tehnician desăvîrșit, în plină formă și vigoare la ora actuală, el ar reuși cerc să creze faze de mare spectacol și mai ales de mare eficacitate în importantul meci cu echipa R.D.G. Cineva trebuie să aibe curaj și nu-l ștîm pe Valentin Stănescu lipsit de așa ceva.

Permanența artei

Fără îndoială, eselul spaniol de origine română George Uscătescu nu este nici primul, și nu va fi fără îndoială nici ultimul care să-și pună și să încerce să dea un răspuns la una din temele cele mai grave, cele mai esențiale, ale meditației estetice occidentale: „criza” profundă, sub toate formele, de la alienare, la negarea și chiar la anihilarea, teoretică și practică totală, a literaturii și artei. Ultima sa carte, consacrată tocmai acestei acute probleme: „Supervivencia de la literatura y del arte (Madrid, Reus, 1972, 187 p.) merită a fi semnalată și discutată prin câteva particularități evidente. Ele aparțin nu numai tipului de soluție adoptat, dar și modalității de tratare, tehnicii și stilului, unei anume metode eseliste, destul de deosebită de a noastră. Trebuie spus de la început că impresia de caleidoscop organizat predomină. Definiția este doar aparent paradoxală.

George Uscătescu — spirit mobil, informat, desfășurat pe mari suprafețe, în extensivitate — procedeză prin „mici eseuri”, „instantanee” (p. 43), de fapt un fișer de lectură, organizate într-un abundent repertoriu de probleme literare, semiotice, filozofice, plastice, teatrale, cinematografice, exacte și vagi, cu intenția decisa a sintezei, a „panoramă”. A concentra un mare număr de fapte internaționale, pe un spațiu restrâns, relevă un spirit limpede, sintetic, rezumativ. Autorul știe să se orienteze și să se informeze rapid, în probleme deosebite, scrutele în punctele de esențiale, printr-o omniuranță a cunoașterii, deschidere a compasului intelectual. Stilul, deci, în același timp, de comprimare și compulsiere, de mobilitate și rapiditate, de investigație rapidă, unori de a dreptul vertiginosă, amestecată, în „mai toate literaturile și artele moderne. O bună, și așa zice „enormă” bibliotecă, un „fișier” înțeles la relații și tendințe actuale, înțelegând înțelegând această demonstrație de gimnastică intelectuală, în același timp extensiv și selectiv. Experiența, cu toate riscurile sale, este oricum notabilă. Chiar instructivă, măcar ca termen de confruntare de stil și metodă.

Esentială rămâne totuși orientarea și poziția de bază George Uscătescu se întinde, pe drept cuvânt, care simți factorii actuali ai de estili, care să impună în centrul atenției, să reclame clar, „supraviețuirea” literaturii și artei. Căci, fără îndoială, autorul nu crede nici în „moarțea”, nici în „dispariția” artei, poziția construc-

tivă care — dincolo de orice obiecții sau diferențieri de formulare și motivare — constituie ideea centrală, meritorie, a eselului. Sensibil la semnele timpului (adesea în înțeles de „cronica”), mai toate de ordin negativ în sfera sa intelectuală, George Uscătescu inventariază, dar și urmărește — metodic — diferite posibilități de ieșire din impas. Din punctul nostru de vedere, unele poziții evidente pro-artifice, pro-literatură, meritau o subliniere mai energică mai polemică. Citeva din problemele din „Supervivencia de la literatura y del arte” relevă totuși anumite convergențe cu unele preocupări de aceeași natură și ale eselului românesc actual. Așa că, în primul rând, **Lupia** eu absurdul de N. Balotă, și, dacă nu este îngădui, și articolul nostru „Anihilarea, din Defensar de Idei Ilare, I. Negativismul extrem, sterilizant, nu aparține lumii noastre spirituale. De fapt, chiar dacă în alt limbaj, nici George Uscătescu nu asimilează destinul negru, iremediabil, al literaturii și artei.

Realist constată, de pildă, cu vădită neadeverită interioară (chiar dacă un anumit ton „obiectivist” împiedică uneori delimitarea netă a ideilor), tendințele de „anihilism” extins la scară planetară (p. 192), traduse în domeniul literaturii prin „ruperi” totale de „tradiție” și „clasicism”. Își pune deci și el întrebarea dacă, azi, „creația mare” implică sau nu „o mare ruptură de trecut” (p. 104). Fenomenul antiliteraturii, pare să demonstreze această teză. Totuși, indicul de realitate pertinent, lui George Uscătescu nu-l scapă fenomenul apariției „anilor clasici”, al „persistenței” literaturii, chiar și în aceste condiții. Alți pericoli esențiale: înlocuirea „galaxiei Gutenberg” prin „galaxia imaginii”, pierderea reflexului „reprezentării”, a efortului „ocular”, interior, al lecturii, în favoarea autonomiei imaginii exterioare. Eforturi de „supraviețuire” împiedică și tendințele actuale de transformare a literaturii în simple sisteme de semnificări și semnificații. De unde relativizarea, ambiguitatea extremă. Tema „morții artei” este urmărită și în artele plastice, muzică, teatru, cu un sentiment involuntar (vizibil mai ales pentru observatorii din zona noastră) de „culpabilitate”. Se pare că simți factorii actuali ai de estili, care să impună în centrul atenției, să reclame clar, „supraviețuirea” literaturii și artei. Căci, fără îndoială, autorul nu crede nici în „moarțea”, nici în „dispariția” artei, poziția construc-

„reflex” defensiv în care se pot citi și reflexe românești: apelul constant la tradiție. George Uscătescu reține cu atenție nu numai persistența unor teme teatrale clasice, eterne, supraistorice, dar și evidenta supraviețuire a mitului în arta modernă occidentală. Bine înțeles, nu este singur; George Steiner ar fi doar un exemplu. Ne-a surprins totuși tendința de a descrie o „tradiție primitivă” chiar și în muzică „revoluționară” lui Webern (p. 145), indicul de reacțiune consecventă.

Nu lipsesc, de altfel, în acest vertiginos dar și meticolos inventar analitic, nici o serie de referințe românești precise, toate în contexte pozitive: Caragiale, Urmuz (se face o trimitere la eselul lui N. Balotă), Dan Botta, Eugen Ionescu, Brâncuși, Enescu, Mircea Eliade, alți autori români. Referințele sînt proporționale, caime de înțelegere științifică. Fără îndoială, un contact tot mai adâncit cu publicațiile noastre va aduce un plus de documentare, unei necesități. Despre expresionism, de pildă, pe lângă vechiul studiu al lui Ion San Gorgiu, din 1927, amintit cu elegii, (p. 73), ar mai fi de citat și studiul recent al lui Ov. S. Crobălniceanu. Literatura română și expresionismul, de asemenea comentariile lui Ovidiu Cotruș din Secolul 24 nr. 9/1972, revistă de circulație internațională. Experimentat cititor, lui George Uscătescu îi sînt accesibile toate aceste izvoare. Și, desigur, și multe altele...

Nu poate fi ocolită, fără îndoială, nici atitudinea autorului, în textul discutat, față de critica marxistă și, în general, a relației dintre necesitate și libertate, artă și ideologie, dogmatism și anti-dogmatism, realism de diferite tipuri etc. Deși de altă formație spirituală, George Uscătescu a citit atent pe G. Lukács, apreciat pentru ultimele sale lucrări, iar marxismul italian Galvano della Volpe, autorul lucrării Critica del Gusto, la care se apreciază o originalitate de metodă” (p. 88), în cadrul unei analize atente, receptivă. Fără a vedea în eselul ceea ce evident nu este, nu l-a poate nega vocația dialogului, deschiderii intelectuale spre realitatea tot mai complexă ale lumii moderne din vest și este dorința de informare atentă, amănunțită, a realizării și evoluției noastre spirituale. Mai des, în acest domeniu, sînt de așteptat progrese necesare.

Adrian Marino

La mulți ani, Roll!

Sînt dimineața în care, la treizec, ai surpriza să găsești pe lașul înțepit. Nimic nu prevestise din alun covor de nea. A venit în virtutea piciorului... Așa a intrat Ștefan Roll (alias Georgeo Dînu) în al optulea deceniu de viață. Așa știe să surprindă cel care a fost arhitectul și chintesența avangardei — sau modernismului, cum i se mai spune — în perioada dintre Cele Două. Roll, copilul teribil al celor mai năstrugnice și prompte dadaisme, al calambururilor și uluitoarelor metafore. Roll nu numai că a ajuns viratul profesorilor; el s-a dovedit că a fost profesor... dar asta în tinerete, cînd redacta sau colabora (fîind totdeauna mai mult decît un colaborator) la bălănoase reviste aducătoare de fiere celor care se încăpățîneau să practice o literatură veștută, de zgîrciuri și de El. Se numeau Contemporanul, Clapotelul, 15 HP, Funct, Integral, nou, Meridian. Dar și la alte reviste în care, dacă lipsea semnătura, spiritul lui Roll era prezent: XX Literatură contemporană, Alge, Licu, — Pîngulni și altele.

Ce știu generațiile de azi despre Ștefan Roll de ieri? Mult prea puțin, chiar dacă nu de mulți ani au fost convocată la „Ospățul de aur” — prefațat de Alexandru Philippide — cînd poetul împlinea jumătate de veac de scris bogate și frumoase imagini de el descoperite și niciodată redate. Un poet situat la stînga, un revoluționar de profesie.

În lăptăria tatălui său — „La Enache Dînu” din Bărăție 37, Ghiță împacheta o bucată de brînză sau citeva ridichoare unui client în birtea pe care scrisese ultimul poem. La ulyrea și revolta mea, îmi răspundea foarte calm: „Scriu altui”. Și chiar scria. Și azi coșul de birtea e plin de poeme nepublicate (dar nu nepublicabile). Un creator, un răsăpitor de frumuseți fără seamăn.

Cînd, în primele zile ale lui aprilie 1928, am intrat în maghernita plină de hamali, coșari care înfulecau la mesele de marmură ruginită, în funul de maborcă și în aburii de la pîta la care Roll bătea scrobul, nu știam că, din ziua ceea, mulți ani voi fi acolo aproape cotidian. Și chiar de mai multe ori pe zi. Pentru că acolo bătea inima mișcării moderniste, de avangardă din România. Aici, în jurul lui Roll, se adunau de vreo patru ani toți înocentații unui timp pe care nu-l va putea nici unul uita pînă la moarte. Acolo a fost cel mai original canelcu din cîta a cunoscut țara noastră și poate nu numai ea. Roll, adolescentul minune prin anii 1924—25, era tînrul poet a cărui vervă, umor, competență, infirmare și promptitudine în replică uimeau, pentru că erau fără rival. Pagina se numea poemul pe care mi l-a dat pentru proximal număr al revistei **anu**, atrăgîndu-mi atenția să nu colaborez cu nici un fel de punctuație. „Există două virgule, alt!” Acasă am citit de zece, de douăzeci de ori acele măiestre trei strofe. Am adormit apunîndu-mi cu ochii închisi:

„Miresale girlelor se închid în serele de dafin
Vintul adie și sfîșie din carnea lor trandafir!”

Într-o zi din primăvara lui 1929, un colet trimis de Voronca de la Paris, mi-a adus nespusă bucurie. Era cartea lui Roll „Poeme în aer liber”. Și o dată cu cartea primeam (pentru unu) câteva pagini de poem în proză despre autor și poezia lui. E o orchestră a celor și a bucuriei, un covor de lumină acurțat peste balcon în oboseală al ochiului. Poemul inundă ograda inimii. Poemul se plimbă sub unghia roză a norilor... Tot Voronca scrisese: „...știu: dacă l-ai rețea artele, din Ștefan Roll ar rezulta în locul înghelul, poemul”. Apariția Poemelor în aer liber” mi-a prilejuit să trimit prin paginile revistei acest „Sărut pe fruntea lui Ștefan Roll”: „Pe fruntea OMULUI și POETULUI”. Acest 6 cilindri poet este cristalinul celui mai pur om. Iar Lapin Aglie-ul din Bărăție, casa poetului, așteaptă un Francis Carco. Acolo s-au plămădit și de-a doua oară, în aer liber, unele din artele destinate numai sensibilităților numărate pe degetele unei mîni. S-au lansat gîscopul torpizii constructivismului Punct și mișcarea de la 15 H.P. — cu strigătul-sentință **NOI ÎNFUZĂM ATOMULUI DINAMICA**. „La Integral și Contemporanul” sigiliile unei colaborări primite în sala gheizer. Prințe măsuțele de fier cu marmura ciungă. Rola e fîntina artizană nesfîrșită a unui Sisif al imaginismului plastic și neprevăzut, al asociațiilor surprinzătoare și noi ca apa de stîncă. Și le rește așez edison cu o neșugărită modernitate, ca simple glume de păpălie. Se împung un fenomen înțeles și de-a doua oară, în aer liber, al acestui maharadžah al poeziei? E dar, BUN și PUR. Cred că se hrănește numai cu ghiociei și lăcrămioare.

Ștefan Roll este poetul altitudinilor neexplorate. În viraje fără parasute, cu avionul imaginilor unei plătine necunoscute a descoperit alchimia poemului exercițiile unei colaborări poetului și a scriitorului în aer liber — a scris un toast în ritmul contemporan.

„Lîngă tine respir oțunul tonifiant al zorilor în muntii în haîne de braud. Unu apare din dinamismul ce ni-l infuzează primăvara la sufletească, cremenia prieteniei, dragostea la vorbă roasă, dură, dreaptă. Îngăduie-mi iubite Roll, să-ți sărut fruntea”. Scriam acestea în numărul din mai 1929 al revistei unu. Azi sîntem în mai 1973, adică după 44 de ani. Nu am de reținat nici un cuvînt.

Peste un an, cu revolterul insistențelor la timpă, l-am hotărît pe Roll să scrie cartea pe care vroiam e-o lansare o dată cu „Diagramele mele și să inaugureze editura unei reviste, câteva după-amiezi, cînd în lăptărie era relas, cîteva fără stersături, fără reveniri. Roll scria repede, pe hîrtie de împachetat, pe care o folosea și la vînzarea brînzei sau a plăcîntelor. Eu, pe măsură ce termina de scris o pagină, o luam și fugeam cu ea peste drum, la tipografia pe care o rebotezasem Studio grafic, a blîndului și a nimbului de noi David Bercoveci. Cartea s-a numit „Moartea vie a Eleonorei”. Ea începea așa: În singele plîmbat diafan prin subterane, inima e un felinar sau o colivie uitată printre găsi ferestrele.

Sediul avangardei a fost o vreme lăptăria din Bărăție 37, „Secolul” — poate pentru că acolo, în preșimta lui Roll, ne făceam veseli. Așa l-a numit Victor Brauner, heraldul lui blond. Recitesc necrologul. În ultima zi a Secolului... Mîini de abur se ridicau spre cer și o viață veche de scaune umbra arhipelagului clung de marmură; rîcnea lui ca un golf-stream a trecut prin ușa adolescența unor ani cu nimbul care a lăsat pe frunte a cer rogu de aducere aminte. Între gîndaci și pline erau cărțile de preț ca niște mlaștini în care brațele se afundau pînă la umăr, căutînd nufere și corali...

Citim în Contemporanul, de citeva luni, un compartiment rezervat lui Ștefan Roll. Se intitulăză modest și clar Cuvinte. Sînt delicioase, auzive, iscate din gubile și nepărușate asociații, sînt **POASPETE** și dătătoare de satisfacții ca la descoperirea unei comori. O autentică sîrbătoare a cuvintelor.

Scrie-le încă mulți ani, scumpe Roll, spre mulțămirea noastră a celor care te citim, a celor care te iubim. Și vote dă-mi să-ți mai sărut o dată fruntea.

Șașa Pană

13 mai 1972

revista străină

● **IN EDITURA WAYNE STATE UNIVERSITY PRESS** din Detroit-Michigan, a apărut remarcabilul poem al lui Tristan Tzara „L'Homme approximatif” urmat de alte scrieri ale acestuia. Traducerea și prefața în română aparțin Ann Caws. Titlul cărții în versiunea engleză este „Approximate Man and Other Writings”. Ne amintim că ediția princeps (în 8) a apărut în aprilie 1931, la editura pariziană Fougard, în 500 de exemplare și încă 10 cuprinzînd fiecare un desen original — afară din text — de Paul Klee.

● **BRITISH BOOK NEWS** anunță în numărul său de aprilie, apariția la „Oxford University Press” a unei lucrări mai puțin cunoscute, de Daniel Defoe: *Memoirs of a Cavalier* (1720), „Memoriile unui cavalier, sau jurnalul militar al războaielor purtate în Germania precum și a războaielor Angliei între 1632 și 1648”. Excelent editat de James T. Boulton, acest roman al autorului lui Robinson Crusoe înfățișează peripețiile fictive ale unui militar în timpul războiului de treizeci de ani, prin Savoia, Suedia și Anglia, precum și în războiul civil englez. După opinia profesorului Boulton, prototipul eroului lui Defoe a fost regele Suediei Gustav Adolf.

● **TEATRUL DE STAT DE MARIONETE** din Brașlavă, care a prezentat două spectacole la Paris, a prezentat, recent, în sala „Bobino” un nou spectacol „Dacă toți clovni din lume”. Este vorba de o formă de expresie teatrală specific slovacă și care încearcă să facă o sinteză a pantomimei, a teatrului negru și a diaproiectiei. Acest spectacol realizat de Bnhdan Slavik este pur vizual. Muzica și efectele sonore ocupă deasemenea o parte importantă. Fieșia utilizează cunoscuta poveste a celor trei clovni muzicali meru în căutarea inspirației.

● **IN URMA STATISTICILOR EFECTUATE**, în anul trecut în Uniunea Sovietică au fost u-

părite mai multe cărți decît în oricare altă țară din lume — peste 80 de mii de titluri într-un tiraj de 1,5 miliarde exemplare.

● **ASOCIAȚIA GERMANĂ DE CERETĂRI** a acordat 250.000 de mărci pentru publicarea unei ediții complete — compusă din 16 volume — a operelor lui Heinrich Heine, sub direcția profesorului Manfred Windfuhr, germanist la Universitatea din Dusseldorf. Participă de asemenea la finanțarea acestei bogate ediții istorice și critice, alți orașe Dusseldorf și Hamburg cit și Ministerul Afacerilor culturale al landului Renania-Westfalia și Centrul Național al Ceretărilor științifice din Paris. Primul volum a apărut de curînd, avînd mai mult de 900 de pagini ce cuprind „Scrisori din Berlin”, „Despre Polonia” și „Imagini de călătorie I și II”. Un appendice conține fragmente din ediții originale nepublicate încă, sau adăugite la ediții ulterioare. Volumul precedat de o bogată prefață și însemnări și versuri franceze inedite. Redacția în limba germană a fost încredințată lui Ehard Weid, iar în franceză lui Christiane Kohlihaas.

● **TRATATUL BIRINI A FOST DESCRIȘAT**. Tratatul „Farmacognoza în medicină” scris în anul 1048 de marele savant medieval Abu Raihan Biruni, un valoros monument al trecutului, a fost pus la îndemîna cititorilor. Textul a fost descrișat și tradus cu comentarii detaliate în limba rusă de filologul uzbek U. Karimov, și a fost editat de editura „Fan” din Tașkent cu prilejul împlinirii a 1000 ani de la nașterea lui Biruni.

● **PREMIU**. În 28 aprilie, în cursul „Zilelor de poezie din Rodez”, au fost atribuite premiile ANTONIN ARTAUD, IARIS VORONCA, CLAUDE SERNET Juriul, era compus din d-nele Christiane Burduce, Marie-Louise Vaisière, din d-nii Denys-Paul Beuloc, Michel Decaudin, Luc Decaunes, Jean Digot, Pierre Ga-

briel, Jean-Louis Gourg, Pierre Loubiere, Paul Pugnand, Jean Rousselot — Președintele Societății Scriitorilor și Frédéric-Jacques Temple.

La al treilea tur de scrutin, premiul Antonin Artaud a fost atribuit poetului belgian André MIGUËLE pentru culegerea sa *Boule Androgyn* (Sferă androgină).

Premiul Iarise Voronca l-a obținut Anne-Marie BERNAD, la al treilea tur de scrutin, pentru manuscrisul *Entre Sable et Argile* (Între nisip și argilă).

Și tot la al treilea tur a primit premiul Claude Sernet și Eugène de la „Espace de l'Ombre” (Opuscul umbrel). Robert OMOEUX — **CU PRILEJUL CELEI DE-A 250-A ANIVERSĂRI** a Academiei de Științe a U.R.S.S., Studiul de filme documentare sovietice lucrează la filmul de lung metraj „Știința sovietică”.

● **APĂRUT PRIMA DATĂ** în 1948, romanul „Inspectorul ruinelor” de Elis Trilete, vede din nou lumina tiparului în Ed. Gallimard, colecția Blanche. Cu mult romantism și farmec irezistibil, urmărim viața unui prizonier care nu-și mai regăsește locul în lume.

● **DIRECTORUL FESTIVALULUI DIN BREGENZ**, prof. Ernst Bär, a fost numit membru de onoare al Societății Joseph Haydn din Viena, ca unul din marii artiști ai muzicii de cameră și promotor al operii muzicale a lui Haydn.

● **MARK JAWORSKI** a publicat în Editura „Interpress” din Varșovia o monografie „Wladyslaw Tatarakiewicz”, care prezintă viața, activitatea și opera acestui reputat filozof polonez contemporan, istoric al filozofiei și al artei, estetian. În text figurează unele cuvîntări roșite de profesor; precum și olistii și scrierile ale numeroșilor oameni de știință — elevi ai lui Tatarakiewicz.

● **FESTIVALUL INTERNAȚIONAL AL CĂRȚII** de la Nisa a decernat următoarele premii: „Palazul de aur” a fost atribuit de către un juriu de scriitori francezi și străini lui Aldo Palazzeschi, scriitor italian născut în anul 1888. „Vulturul poeziei” a fost atribuit de către un juriu de poeți francezi poetului Guillevic (în vîrstă de 68 de ani) pentru totalitatea operei sale. „Marele premiu al orașului Nisa” a fost atribuit de către directorii literari și editorilor francezi lui Michel Evrard (născut în anul 1934) autor al cîrcii cîrcierilor române „Premiul Paul-Valery” decernat anul acesta pentru prima oară și care prin importanța sumă de 80.000 fr. constituie cea mai mare recompensă a festivalului, a fost atribuit istoricului Evului Mediu George Duby, profesor la „Collège de France”.

● **EPOEPEA LUI GILGAMESH** — regele legendar și semizeu al orașului Uruk — cunoscută pînă în zilele noastre doar fragmentar, a fost completată cu încă o piesă. Arheologii din Germania Federală, săpînd în vechiul oraș sumerian Warka din Irakul de Sud, au găsit table de argilă cu scriere cuneiformă care se referă la cea mai veche epopee a omenirii din al treilea mileniu înainte erei noastre. s.p.v.

Un sortiment bogat și variat de articole de îmbrăcăminte și încălțăminte pentru copii stă la dispoziția d-voastră pentru cadourile din

23 mai — 1 iunie

DECADA „BUCURIA COPILOR”

Mă agăț de tine, poezie...

M-au urmărit multă vreme versurile lui Alexandru Philippide care, dacă nu mă înșelă memoria, sînt:

Mă agăț de tine poezie,
Ca un copil de fusta mamei...
Aspiram și eu spre o asemenea dramătică necroză de poezie. În fundul sufletului învîdăm dar și îi priceam de sus pe scriitorii care și puneau toate speranțele în poezie. Pentru ei poezia nu era doar o posibilitate de expresie ci o posibilitate de a trăi. Poetii își apăreau ca niște ființe fragile și mărețe, incapabile să-și ducă singuri povara intensității lor sufletești. De aceea, credeam eu, o parte din această povară poezii o puneau pe umerii cuvintelor. Destinul poetului mi se părea un amestec ciudat de frumusețe și fragilitate.

Eu am descoperit tirziu poezia. Am descoperit-o cu sentimentul fiului răsăpitor, care a săgădat prin toate genurile literare și care, în sfîrșit, se reintorcere la casa părintească. Poezia mi-a înșipat întotdeauna teamă. A scrie versuri mi se părea un curaj nebun. „Cum de are curaj să scrie versuri?” — îmi spuneam eu adeseori. Îmi stîrneau umirul unii din colegii mei de liceu, care se scriau în metafore de dimineață pînă seara tirziu. Această virtuozitate popoasă îmi provoca nedumerire. Vîntoarea asta după „sublim”, ambția de a „împușca infașibilul”, „goana după eternitate”, toate mi se păreau forme de vanitate puerilă.

Am reușit să scriu versuri în clipa în care am înțeles căderea. Prin pătrunderea în imperiul tăcerii, cel mai ușor dintre toate imperiile, am reușit să înțeleg și să scriu poezie. Am ajuns însă altă față tirziu. Eu cred că numai în această tăcere totală, cînd lumea se naste pară pentru prima oară, apare lumea poeziei. Lumea poeziei este reconstituită pe cale individuală a întregului univers de la palat pînă la împăsurile psihice. În poezie cuvintele se nasc atunci, spontan, nu există aprioric, de aici puterea magică a poetului de a înnoia cele mai folosite și posace cuvînte.

Poezia, este înaltă de expresie ei prin cuvînt și metaforă, o stare de extraordinară intensitate, o dramătică nevoie de comunicare. Toți marii poeți, de la Emilescu pînă la Baudelaire, au fost glădici care s-au consumat fără nici o clipă de odihnă. Înaltă de toate, poezia este deci un destin. Spre

deosebire de toți ceilalți artiști, poetul este în mod sigur un inadaptabil. Dar această inadaptabilitate nu vine neapărat din contradicțiile cu societatea, sau din egocentrism. Între poezie și mediocritatea unei condiții de viață nu poate exista nici o legătură. Poetul a ars toate punțile care puteau să-l lege de o existență comodă. Riscul este deci total. Dar acest risc înseamnă nevoia de frumusețe, nevoia de comunicare și de iubire. O glădă nu poate fi epocentrică, nu există glădă care să ardă numai pentru sine.

Ea înțeleg prin tăcere a stare de extraordinară înocență și luciditate. Între poezie și universul psihic și fizic nu mai există nici o barieră. La această stare se ajunge foarte greu, sau niciodată. Am fost de multe ori în asemenea imperii ale tăcerii dar

deosebire de toți ceilalți artiști, poetul este în mod sigur un inadaptabil. Dar această inadaptabilitate nu vine neapărat din contradicțiile cu societatea, sau din egocentrism. Între poezie și mediocritatea unei condiții de viață nu poate exista nici o legătură. Poetul a ars toate punțile care puteau să-l lege de o existență comodă. Riscul este deci total. Dar acest risc înseamnă nevoia de frumusețe, nevoia de comunicare și de iubire. O glădă nu poate fi epocentrică, nu există glădă care să ardă numai pentru sine.

Ea înțeleg prin tăcere a stare de extraordinară înocență și luciditate. Între poezie și universul psihic și fizic nu mai există nici o barieră. La această stare se ajunge foarte greu, sau niciodată. Am fost de multe ori în asemenea imperii ale tăcerii dar

INSEMNAȚI DE ATELIER

mi-a fost frică să scriu ce-am vădit acolo. Deci poezia implică și curaj în tota existenței. Există însă și teamă de a nu denatura ceea ce sîuzem. Exprimeam prin cuvînt mi se părea aproape o împietăre. Realitatea pe care voiam să-a comuine mi se părea atît de fragilă încît așeam impresia că există riscul de a o degrada prin metafore. De aceea am cînd scriu versuri, am un sentiment de frică am impresia că de fapt cuvintele nu mă ajută, că ele vor să mă trădeze. Și atunci începe bădăia pentru a schimba cuvintele — trădătoare în cuvîntă credincioase. Poetul șapă, în tăcere, de aceea efortul lui poate fi confundat cu efortul sculptorilor.

Sînt convins că poezia nu poate fi mimată. A scrie poezie din nu știu ce calcule mi se pare o barbarie. Starea poetică e o stare spontană, ea nu poate fi fabricată, ea nu poate fi nici măcar pregătită. Atunci, — se întrebă unii malțioși — să așteptăm inspirația? Da. Spun eu. S-a așteptăm. Și dacă nu vine? Nu vine. Nu scriem. Așteptăm. Cine are nevoie de versuri artificiale și de drama sin-

Șaptezeci

Mie

oare sloboadă și care sîringă,
gînduri drepte, gînduri stîlge?

Șaptezeci!
Sînt o fîrîmă dintr-un vecl.
Cu voi, cu mine,
cu umilul meu sine,
cu sufletul meu, —
meru drag,
meru mișgur,
meru priheag.

Că așa e drumul?
ureldî întorcîclat spre cer.
Ca fumul.

Ștefan Roll

19 MAI 1973

Din lirica italiană

CESARE PAVESE

Voi trece prin Piața Spaniei

Limpede va fi cerul.
Se vor deschide străzi
peste coline de pini și piatră.
Tumultul străzilor
nu va urni înșepenitul aer.
Flori stropite
de culoarea fântinilor
ocheade vor întinde precum
niște femei mulțumite. Scări
terase păsări
vor cînta în soare.
Se va deschide acea stradă
pietrele vor cînta.
Inima va porni să bată tresăltînd
cum apa-n fîntini —
va fi acesta glasul
care să-ți urce scările.
Vor ști ferestrele de mirosul
pietrei și-al aerului
dimineții. Se va deschide-o ușă.
Tumultul străzilor
va fi tumultul inimii
în lumina care apune.

Vei fi tu — limpede și decisă.

Noaptea cînd dormi

Pînă și noaptea ți se aseamănă,
noaptea-nfundată care plînge
mută, în adîncă inimă,
și stele se petrec obosite.
Un obraz atinge alt obraz —

e-o înfrigurare, cineva
se zvîrcolește, te imploră, risipit
în ține, în focul care ești.

Noaptea suferă făcînd loc zorilor,
biată inimă ce tresăltă.
O, chip încrîncenat, întunecată
măcinare
foc ce întristează stelele,
există cineva ce-asteaptă zorile
măsurîndu-ți chipul în tăcere.
Ești întinsă în noapte
precum un ferecat nadir defunct.
Biată inimă ce tresăltă, —
cîndva demult însemnai zorile.

ALFONSO GATTO

Unui străin

O, dacă ați ști voi, Italia
nu-i decît un pămînt unde omul
se naște cu morții lui, albastru
cu pietrele veacurilor, cu domul
alături de casă.
Ea-și are seri albăstrii și-ntunecate
păsări pe coline,
lumea-i un impuls
de înflorite pajști, de nesfirșită mare
în propria-i culoare culcată.
Și nu-i rămîne decît să cheme

nu-i rămîne decît să iubească
apuse lucruri
lucruri pierdute
luna pe uluci
și trăsături mute.

O, dacă ați ști voi, Italia
este pămîntul unde se speră
a spune adio munților, unde
sate sub jar alb, de lună, se-ntind, în
amurg,

pe brațele mamei.
Și totul e atît de copleșitor, îndepărtat,
lumini în care flacăra tremură
pe bărcile mării, un vis
în somnul alături de copilul dormind.
Și nu-ți rămîne decît să taci
pentru toate marile inserări
și nu-ți rămîne decît să privești
trenuri sărînd peste fruntarii.

Oricărui om, aici, i s-a venit o soartă
o iubește-n ascuns și cu morții
o-mparte
cu pietre și biserici. Dacă inima sa
pedepsei de-a topi gesturi se lasă și
cuvînt și port, într-o zi
are să cînte, în mijlocul norodului
mormintelor deschise, acea culoare
a vecerniei singurătate-n care ura
e peste puterile ochilor și-a gurii
peste puterea brațelor ce zguduie
lumina.

EUGENIO MONTALE

Floarea-soarelui

Adă-mi floarea-soarelui și saie-o
pămînturilor mele de sare arse
scăpărînd reflexelor albastre,
cerului, frîmțată rotire gălbui.

Spre lumină tînde chiar culoarea
moartă
ce istorește trupuri în periadarea
nuanțelor legate cu muzici. Eraporarea
e deci a destinului soartă.

La obirșia galbenei transparente
adă-mi planta, o să mă conducă
unde se-mpărăție trănice esențe.
Adă-mi floarea de lumină năcă.

Viața mea

Viața mea, nu-ți cer exacte linii,
răsuciri posibile sau reale.
În drumu-ți neliniștit eu ajung a crea
identic gust și pelinuri și miere.

Inima, care orice emoție mușcă,
uneori mai resimite cutremur.
Așa cum se-aude în tăcerea cîmpiei
rătăcit, singuratic trosnet de pașcă.

SALVATORE QUASIMODO

Neștiut timpul

În grădina portocala
se înroșește, pe coajă
neștiut îi joacă,
timpul,

în plinul apei
roata incremenește
însă continuă mișcarea
minut adăugat
minutului trecut sau
viitor. Alt timp
în vârtejul coacerii:
alunecă gituit
neștiut pe trupul
ce moartea oglindește,
oprește asimilările minții
vieții scrie un rîd.

Ajunge o zi pentru echilibrarea lumii

Inteligența moartea visul
neagă speranța. În această noapte
la Brașov, în Carpați, printre
arbori ce nu-mi aparțin cauz în timp
o femeie a dragostei. Picla pătrunde
frunzele ploilor și ea
îmi spun curiate necunoscut
răsturnînd pămînturile memoriei.
Un jazz orb, melodii italiene
trec peste nuanțe de trișl.

În hăul fîntinilor
și s-a pierdut cocos:
ajunge o zi pentru echilibrarea lumii.

N-am pierdut nimic

Sînt încă aici, soarele peste
umeri se rotește un soim
și pămîntul îmi repetă glasul
cuprîns în el tău.
Și reîncape timpul vizibil
ochiului care lumina redescoperă.

Pierdut să umbli dincolo
de o frișură de cer,
prin mișcările riselor, un rîu
plin de frunze.

EGIDIO FERRERO

Anotimpuri

Sînt gînduri obosite
ce ascult astăzi seară
prînd strada, jumînd
dincolo de furtiv.
Unul îmi spune de vin, altul de femei
dar vin și femei s-o apă și-un pămînt,
gînduri

Desena din pictură de
de MIHAI VULCANESCU

ce se duc și revin
asemeni ploii acestui anotimp.

O dată nîngea
în colțul unei străzi pe cînd făr' să
vorbim

ne îmbrățișam eu și o femeie,
și ne acoperea zăpada, nu era nimeni.
Apoi Langhe devenea verde și
părăseam pașca și melancoliile.
Într-o zi îmi zise să mă duc cu ea,
Credeam că glumește, dar plecă.

Peste Langhe căzu zăpada
dar de tîră evreică nimic n-am mai
aflat.

Dacă deschid Biblia barba mea
pricajită
o simt în soare ca șepii nucii de cocos,
și frumoasa samariteancă este evreica
mea.
Pe roca unei coline trebuie că
mi-a-nscris numele
gîndindu-se la zăpadă.
În acest colț de stradă
plin de mucuri de țigări, o femeie
ar putea să mai vie s-asculte tăcerea
unui bărbat care voiește ceva.
Cînd o femeie se dăruie, e răsplătită
prin
gînduri ce durează.

N-sjunge, seara, să fumezi de unul
singur.

Dimineață

Infiriera umbli
prin limpezimea ce s'fîșie tăcerea;
pregătește cafeaua.
Ca metronomul sau acel pierde-vară
și-a făcut rondul.
Muncitorul
oprește ceasul deșteptător.
O femeie, gitul și urechea întinde
s-audă cîntecul unei păsări.

*
**

Nu mă gîndeam cum era noaptea.
Era întuneric și, de pe prund, n-auzii
nemții.
Mă-ntorsei pe coline
trăgînd într-aiurea.
Mă-ntorsei. Tăranul
povestea cum i-au înșfăcat via...

EDVIGE PESCE GORINI

Va veni astăzi

Cu fiecare dimineață îmi spun: va
veni astăzi;
în fiecare seară mă gîndesc: va veni
la noapte
adică în somn să fie alături.
Dar fie zi sau noapte tu nu vei mai
ajunge.

Păstrez speranța
(această iarbă sub pași)
și continui să-mi repet: azi,
astă-seară...

Mă înfricoșează această distanță
dincolo de munții de netrecut,
dincolo de somnoroasele deșerturi,
dincolo de oceane,
pe malul unei ape pe care n-o cunosc.

Deodată, nevăzută, îmi așterni ușor
peste ochi palmele tale de aer;
și lipit de trupul tău de aer
te întreb: ai venit?
Tu povăi, și fără de glas mă consolezi:
Așteaptă! Mă-ntorc curînd și
pentru totdeauna.

ITALO ROCCO

Cartier la periferie

Cartier la periferia orașului
case mici strimbe
în fiecă zi
își rîntură ca un drapel
rușele întinse pe frîngii.

Chiar din pămîntul nutrit cu lături
smochinul curții își întinde brațele
crengi zvelte dau la iveală fragezi
muguri
și-mprejurul trunchiului său
se-nchide-un cerc din miini de copii
și viatul umflă rochițe, cămășuțe...

Deodată privirea mea
descoperă smochinul preschimb
în acel antic arbore al libertății;
altul este dansul copiilor
parcă mai nou, mai drag cuvîntul
omenesc.

Părul fecioarei

Muncit în așteptare și,
iată, își revăd răsăritul
Păr al fecioarei,
molatică gingășie luciun-verzit.
Luminii își răstorni visele
firul își tremură-nconjurat de
briuri de fluturi și
susur de ape.
Cu străvezii lichide soarele
desenează tulpina pe cînd
riul se petrece-n mare.
Stelară noapte
din scocul tăcerii
își aud freamătul și-odată
gilgie viața
cu privighetori în cînt.
Al soarelui și-al sinelei sînt
pe cînd te privesc
adaos fraged îmi vorbește.

În românește de DAN CIACHIR

FRANCESCO TENTORI

Peste abis

Piatra ce fărîmă zilele în rate
își oprește mișcarea și deodată, la
tăcerea
subită ce se-aude, viața tresare.
E greu atunci să recunoști
lucruri,
locurile, locul nostru printre lucruri,
să știi ce ne leagă de un gest, de un
act,
ce se așteaptă de la noi. Cele mai certe
realități își pierd substanța, zarul
pare a fi de aruncat și trebuie
să alegi încă, să vrei.
Dar iată
în timp ce peste abis noi măsurăm
saltul între trăit și între posibil,
roata sare, spirala e închisă.

În culmea nopții

Lovituri neașteptate, în timp ce cursul
existenței se retrage, își întoarce
înapoi calea și într-o clipă
zărîm golul de alături, rădăcinile
întinse peste abis, în timp ce creanga
atinge zarea de cenușă...

Nu rămîne
în culmea nopții să te inclini
de-o stîncă doar îndurînd furia
să te sprijini în tăcere
pînă ce trece vijelia, vîntul.

Virtejul

Virtejul frunzelor, de mai,
preschimbă cursul anului, confundă
și trăște gîndurile în toamnă.
Dar nu sînt bulevardele unde umbra
urzea visele, nici cortegiul
lămpilor din care se aprinde timpul,
nu e o oră care uită: în înalt strigă
și săgetează zboruri neștiute, amenință
altul obscur, în fiorul aerului.
Nu știi ce e, însă ne-o spune
neastîmpărul
fulgerul nebun ce s'fîșie liniștea.

În românește de AL. HUSAR

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redacția se află în:
VIRGIL TEODANESCU
Redacția se află în:
CEZAR BALTAG, S. DANAIAN
GEORGETA HORODINCA
Secretar general de redacție:
TEODOR BALS

REDACTIA: București, Bd. Ana Ipătescu 13
Telefon: 50 40 25; 50 44 85
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff, 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 24 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEI”
Paginator: Nicolae Ion